

2. twee karakters

Synopsis:

De dominante verstandsmens en de dominante gevoelsmens, door de schilder Lucassen in enige schilderijen van 1964 voorgesteld als resp. 'Kuifje' en 'Donald Duck', en daar ter plaatse elk op een eigen manier en tot eigen schrik geconfronteerd met het aan zichzelf onbekende gedeelte van zichzelf. Raakvlakken en verschillen met mijn zicht op dezelfde karakters en op hun door Lucassen verbeelde ervaringen.

Eerste pagina's:

De dominante verstandsmens, de dominante gevoelsmens: nog altijd kan ik deze omschrijvingen, neutraal en saai als ze zijn, niet van mijn toetsenbord naar het digitaal verlichte scherm getransporteerd zien zonder een spijtig weten van een alternatief. Voor het gebruik in dit boek hapert een kleinigheid te veel aan dat alternatief en vandaar. Maar vele jaren achtereen gebruikte ik het en in gedachten doe ik het nog steeds. Dan waren en zijn deze karakters gewoon die twee karakteristieke persoonlijkheden van de kinderstrip: Kuifje de schepping van Hergé en Walt Disney's Donald Duck.

Ik dank het gebruik aan de kunstschilder Reinier Lucassen die me lang geleden deze aanduidingen aan de hand deed, via enkele schilderijen van zijn hand en een uitleg daarbij. Al in de eerste maanden van 1964 had hij in twee schilderijen aan elk van de helden afzonderlijk een rol toebedeeld, namelijk een rol als symbool voor één van de dominante karakters waarvan ook dit boek gewaagt.

De twee schilderijen waren niet als vanuit de lucht komen vallen. Een geschiedenis van enkele jaren ging eraan vooraf. In de strip als een randgebied van de beeldende en literaire cultuur was Lucassen geïnteresseerd geraakt via zijn werk als docent op een tekenatelier voor kinderen. Meestal waren die kinderen zo'n acht tot tien jaar geweest en daarmee de kindertekening van het CoBrA-ideaal al ruimschoots ontgroeid. Liever uitten ze zich wat duidelijker

figuratief en dat onder andere langs de omweg van de kunst die hen iets te zeggen had. Zo maakten ze hun eigen variaties op de voorstellingen van de strip. De resultaten van dat interpreterende werk, waarin veel agressie werd ondergebracht, waren heel wat minder geacheveerd dan die van het voorbeeld, maar des te meer expressief. Lucassen zou er aan terugdenken toen het eigen werk vroeg om een persoonlijke en expressieve verwerking van aangereikt beeldmateriaal. Maar ook het voorbeeld dat tot de interpretaties geïnspireerd had, de wereld van de strip, ving zijn aandacht. Voorzover het een vorm van schilderkunst was interesseerde hem bijvoorbeeld een beeldopbouw met verrassende afsnijdingen langs de rand. Wat hem boeide in de strip als verhaal zal per verhaal hebben gevarieerd maar zeker raakte hij getroffen door de gestalten en de avonturen van twee van de beroemdste protagonisten van deze wereld van avontuur: van Kuifje en van Donald Duck. In Kuifje ontdekte Lucassen de lieveling van het succes, die elke situatie tijdig overziet en die zich uit het hachelijkste gevaar weet te redden, en de gezegende van een toeval dat hem keer op keer de reddende hand toesteeft. En stel tegenover dit heldendom het wedervaren van oom Donald, genaamd Duck. Hij is een succesjager omwille van het succes en van het verblufte applaus van zijn mededieren. In elke aflevering opnieuw zal hij de Blitz gaan maken maar het zijn z'n eigen blunders die hem een oogst doen binnenhalen van builen en schrammen, als het niet brand en overstroming is. En al blijken zijn drie neefjes Kwik, Kwek en Kwak niet te beroerd om het streven nu en dan terzijde te staan, een knipoog achter oom Donalds rug of een proesten achter het eigen vlerkje leert ons van een commentaar dat aan oom Donald ontgaat.

In deze helden en in de aard van hun avontuur herkende Lucassen iets dat hem ook van het gewone leven al bekend was. Dan ging het om het gedrag en het wedervaren van sommige mensen in zijn omgeving, in die jaren een omgeving van halve en hele artiesten en bohémien. Het sociale verkeer met deze mensen had hem geleidelijk attent gemaakt op twee soorten van persoonlijkheid, die zich elk als afzonderlijke afdelinkjes van de menselijke soort lieten onderscheiden van het gros. Sommige van die kennissen en halve vrienden deden dat zelfs meer dan Lucassen vrolijk kon stemmen. Naast irritaties kwamen daar observaties en associaties van en

uiteindelijk de afbakening tot twee groepen van karakters. Ook wanneer er goed bier mee te drinken was konden zowel het ene karakter als het andere bij tijd en wijle bazig of lomp uit de hoek komen en geen van de twee was vies van het sociale succes. Voor het overige was er vooral verschil. Eén van de twee was de snelle, doelbewuste, goed georganiseerde, meer dan gemiddeld ambitieuze en vaak genoeg succesrijke jongen, wiens weg omhoog niet zelden begeleid werd door andermans bewondering en applaus. Daarentegen was het andere karakter meer op het succes ad hoc gericht, op de Blitz die telkens opnieuw moest worden gemaakt ten overstaan van een bewonderend publiek. Dit streven inspireerde hem of haar tot ondernemingen die even onbezonnen konden zijn als groots, dus in de meeste gevallen tot mislukken gedoemd. Gebeurde dat laatste, dan bleef het échec zonder uitwerking op zijn of haar ambitie en gedrag. Nog voordat de ene onderneming werd onderkend als een fiasco was aan de horizon al een andere uitdaging ontdekt. En met onverminderd optimisme en élan stortte hij of zij zich in de nieuwe heldenrol. Lucassen keek toe en associeerde maar hij was beeldend kunstenaar, geen psychiater of essayist. En als het er op aankwam was hij eerder geneigd om te denken in beelden dan in termen. Wat hem bij zijn indrukken van deze mensen aan beelden voor ogen kwam waren beelden van de jeugdige held Kuifje en van de eendoom Donald Duck. Eenmaal tot helderheid gekristalliseerd deden de associaties elk van de twee stripgestalten kandidaat staan voor een gebruik als symbolische aanduiding van de groep van menselijke persoonlijkheden die erbij leek te passen.

De symbolen zullen Lucassen van pas zijn gekomen bij het in kaart brengen van een sociale omgeving. Maar zeker kwam ze van pas voor zijn werk. Immers via deze twee symbolen, die zowel visueel waren als voor een breed publiek herkenbaar, die zelfs begrijpelijk konden zijn, zou hij kwijt kunnen wat hij over de desbetreffende mensen in zijn omgeving op de lever had. En wellicht over mensen van hun bijzondere soort in het algemeen. In de eerste maanden van 1964, Lucassen was 24 jaar oud, kwam daar een tweetal schilderijen van. Achtereenvolgens waren de twee gewijd aan Donald Duck en aan Kuifje – als symbool.

Natuurlijk komt de eer van de rubricering van twee karaktergroepen als 'Kuifje' en als 'Donald Duck' niet alleen aan Lucassen toe. Het waren Hergé en Walt Disney die de twee helden schiepen. En die scheppingen met inbegrip van de twee karakters. Wat Lucassen toevoegde aan dat vertrekpunt bleef echter niet beperkt tot de associatie van de twee enkelingen met twee groepen. In zijn schilderijen treffen we de twee aan in situaties waaraan noch Hergé noch Disney al hadden gedacht. Situaties die niet zonder betekenis zijn – indien begrepen als situaties die zich zouden kunnen voordoen in de gewone mensenwereld, ver van de wereld van de strip.

'De Eenzaamheid van Donald Duck' is de titel van het eerste van deze schilderijen. Inderdaad is de stemming er niet één van gezelligheid. Het vertikaal uitgesneden beeld brengt ons naar een landschap dat slechts desolaat kan worden genoemd. Een dof groene vlakte met vooraan een strook roze die bij gebrek aan verdere aanduiding van alles en nog wat of ook gewoon een strook roze kan zijn, is er het toneel. Voorbij de horizon steekt nog een stukje heuvelrug in diepgloeiend rood onheilspellend af tegen het duister van een nachtblauwe lucht. In dat blauw het oplichten van een enkel wolkje, dat uit grijs witte en blauwe en duidelijk als verf gepresenteerde verf is samengesteld. In deze troosteloosheid zien we Donald Duck verschijnen. Maar ziet: het is een verschijnen in tweevoud. Zowel van links als van rechts steekt zijn kop binnen het beeld, horizontaal gestrekt in de ruimte voor het doffe groen en frontaal naar ons gericht. Erg op elkaar lijken doen de twee verschijningen niet. Alleen de kop rechts toont ons de eendoom zoals wij hem al kenden van de strip. Aan de klep van een petje herkennen we ook de andere kop als oom Donald, maar de verdere gelijkenis met het beeld van de strip is er minimaal. Half transparante, (..)